

Козак Т. Б.,
Тернопільський національний економічний університет

АДЕКВАТНІСТЬ ТА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ

У статті досліджено проблеми адекватності та еквівалентності перекладу; розглянуто основні завдання перекладів відносно збереження змісту та стилістичних засобів оригіналу.

Ключові слова: переклад, еквівалентність, адекватність, основний зміст оригіналу.

В статье исследуются проблемы адекватности и эквивалентности перевода; рассматриваются задания переводов относительно сохранения содержания и стилистических средств оригинала.

Ключевые слова: перевод, эквивалентность, адекватность, основное содержание оригинала.

At the article there are researched the problems of adequacy and equivalence translation, there are considered the basic tasks of translating with respect to preservation of the content and style of the original text.

Key words: translation, equivalency, adequacy, the main sense of the original text.

Постановка проблеми. Враховуючи особливості комунікації у сучасному суспільстві, розвиток міжкультурних контактів, взаємодію і взаємовплив культур, зростає потреба у необхідності перекладів. В умовах сьогодення особливої актуальності набувають питання еквівалентності та адекватності перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема перекладу стала предметом наукових досліджень у світі та Україні. Питанням теорії та практики перекладу присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема: В. Балахтар [1], К. Балахтар [1], Н. Комісаров [3], С. Маршак [5], Ю. Найда [4], А. Паршин [6], Н. Складчикова [7], Е. Титова [8], А. Федоров [9] та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історичні дослідження довели, що питання відповідності перекладу оригіналу поставало ще у період античності. Відтак, у ранніх перекладах Біблії, яка вважалась священною та зразковою, надавалась перевага точному копіюванню оригіналу, що досить часто призводило до часткового або навіть повного нерозуміння тексту перекладу. Саме тому, з плином часу, більшість перекладачів намагались теоретично обумовити своє право на більшу свободу щодо джерела перекладу, необхідності відтворювати не "букву", а загальний зміст або навіть враження від оригіналу [8, с. 16].

У контексті здійснюваного дослідження вважаємо за необхідне дати визначення терміну "переклад". Вітчизняний дослідник В. Балахтар трактує його, як відтворення оригіналу засобами іншої мови з збереженням єдності змісту і форми, яка досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі [1].

Мета дослідження полягає у вивченні проблеми еквівалентності та адекватності перекладу.

У ході дослідження з'ясовано, що вже з VII ст. французькі та англійські дослідники намагались сформулювати та упровадити певні "норми" теорії перекладу, шляхом висунення низки вимог, яких повинен дотримуватись перекладач.

Французький гуманіст, поет і майстер перекладу Е. Доле вважав, що перекладач має дотримуватись таких п'яти основних принципів: 1) в ідеалі розуміти зміст тексту перекладу й наміри автора, праці якого перекладає; 2) досконало володіти обома мовами перекладу; 3) уникати дослівного перекладу; 4) застосовувати під час перекладу загальноживані форми мовлення; 5) не лише вірно обирати та розташовувати слова у реченні, а й передавати загальні враження, які передає зміст оригіналу [3, с. 89].

У 1790 р. англійський дослідник А. Тейлер теж висунув основні вимоги, яких мають дотримуватись перекладачі під час перекладу, зокрема: 1) переклад повинен повністю передавати зміст оригіналу; 2) стиль і манера перекладу мають відповідати першоджерелу; 3) переклад повинен достатньо легко читатися, як оригінал [3, с. 92].

Зауважимо, що ці принципи не втратили своєї значущості й в умовах сьогодення, хоча вони і видаються нам очевидними.

Якщо розглядати переклад з позиції мовознавства, то, на нашу думку, неможливо цілком ототожнювати зміст оригіналу та переклад. Відтак, російський перекладознавець А. Паршин стверджує, що кожній мові притаманна певна мовна своєрідність тексту, зміст якого зорієнтований на відповідний мовний колектив, котрий володіє лише йому притаманними "фоновими" знаннями та культурно-історичними особливостями. І саме це не дозволяє цілком відтворити зміст оригіналу [6]. Хоча відсутність тотожності не може слугувати доказом неможливості перекладу.

Ю. Найда зауважує, що з огляду на те, що не існує двох ідентичних мов, ні за значеннями, які виражають ті, чи інші символи, ні за правилами розташування цих символів у реченні, як наслідок, і між мовами не може бути чіткої відповідності. З цього випливає, що цілком тотожний переклад є неможливим. Загальне враження перекладу може виявитися дуже близьким до оригіналу, однак ідентичності у деталях бути не може [4, с. 4]. Отже, під час перекладу необхідно шукати найбільш близькі еквіваленти.

Ю. Найда виокремлює формальну і динамічну еквівалентність перекладу [4, с. 9]. *Формальна еквівалентність* полягає у прагненні перекладача відтворити повідомлення якомога ближче до форми й змісту оригіналу, передаючи максимально точно його загальну структуру й окремі її складові елементи. У випадку *динамічної еквівалентності* перекладач ставить за мету створення між текстом перекладу та його читачем такого самого зв'язку, який існував між оригінальним текстом і його читачем – носієм мови [4, с. 9]. Такий тип перекладу зорієнтований на читача. Особливо цінним є повна природність засобів вираження, які підбираються перекладачем таким чином, щоб, у процесі сприйняття тексту, читач не виходив за межі власного культурного контексту. Це, у свою чергу, надає другорядного значення відтворенню структурно-формального аспекту оригіналу.

Російський науковець В. Комісаров трактує термін “еквівалентність”, як відносну спорідненість перекладу та оригіналу, однак при відсутності їх тотожності [3, с. 79]. Він виокремлює *теоретично можливу еквівалентність*, що визначається шляхом співвідношення структур і правил функціонування двох мов та *оптимальну*, суть якої полягає у відносній близькості перекладу та оригіналу, що досягається шляхом перекладу. В обох випадках еквівалентність не є фіксованою величиною: ступень близькості перекладу і оригіналу може бути різним [3, с. 79]. Отже, існують різні типи еквівалентності, що відрізняються за ступенем близькості двох текстів.

Дослідник Л. Бархударов зазначає, що під час перекладу неминучі втрати, тобто має місце неповна передача значень, що виражені текстом оригіналу. Як наслідок, текст перекладу не може бути повним і абсолютним еквівалентом тексту першоджерела [2, с. 43].

Відомий перекладач поетичних творів С. Маршак теж зосереджує увагу у своїх працях на проблемі досягнення еквівалентності під час перекладу. Він наголошує на тому, що поняття перекладацької еквівалентності, як і буквализму та перекладацької вільності не зводиться до питання щодо вибору відповідної одиниці перекладу на певному мовному рівні [5, с. 59]. Однак, для якісної характеристики перекладу вирішальне значення має правильний підбір цієї одиниці у кожному конкретному випадку на необхідному рівні мовної ієрархії [5, с. 59].

Таким чином, можна стверджувати, що успіх міжмовної комунікації залежить від рівня близькості перекладу оригіналу, не дивлячись на мовні та культурні відмінності, які неможливо відтворити у перекладі. Беручи до уваги той факт, що еквівалентність є однією з основних передумов для якісного перекладу тексту, не кожен еквівалентний текст є адекватним.

Термін “адекватний переклад”, як правило, має більш ширше значення, ніж “еквівалентний переклад”. Вітчизняний дослідник В. Балахтар трактує термін “*адекватність*”, як співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується мета перекладу. Переклад тексту можна вважати адекватним, якщо хоча б одна з двох умов збережена: правильно перекладені усі терміни та їх сполучення; переклад є зрозумілим для спеціаліста і в нього немає до перекладача жодних запитань і зауважень [1].

Адекватний переклад – відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Такий переклад враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і не містить певних неприпустимих перекручень.

Варто зауважити, що одним з головних завдань перекладача є створення саме адекватного перекладу. За теорією вітчизняної дослідниці Н. Складчикової існує чотири параметри адекватності перекладу, а саме передача: семантичної інформації; емоційно-оціночної інформації; експресивної інформації; естетичної інформації [7, с. 21-29].

Російський вчений А. Федоров, пропонує застосовувати для перекладу термін “повноцінний” замість “адекватний”. Він тлумачить його, як вичерпну передачу змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну відповідність йому [9, с. 15]. Зазначимо, що мова йде про “ідеальний” варіант перекладу, якого важко досягти під час застосування засобів іншої мови, причому складності перекладу пов’язані також з позамовними факторами.

Висновки. Результати проведеного нами дослідження свідчать, що в умовах сьогодення проблеми адекватності та еквівалентності набувають особливої актуальності, їх співвідношення у кожному акті перекладу визначається вибором стратегії, яку обирає перекладач на підставі низки факторів, що створюють перекладацьку ситуацію (мета перекладу, тип тексту, цільова аудиторія).

Література:

1. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу / В. В. Балахтар, К. С. Балахтар // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 12.01.2012 : < <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm> >. – Загол. з екрана. – Мова укр.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : Междунар. Отношения, 1975. – 239 с.
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода [Текст] / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 250 с.
4. Лингвистические аспекты теории перевода (хрестоматия). – Ереван : Лингва, 2007. – 307 с.
5. Маршак С. Я. Портрет или копия? (Искусство перевода) // Собрание сочинений в 4-х томах / С. Я. Маршак. – М. : Высшая школа, 1990. – Том 4. – 739 с.
6. Паршин А. Теория и практика перевода / А. Паршин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 16.01.2012 : < http://teneta.ru/rus/prevd/parshin-and_theoria-praktika-perevoda/htm >. – Загол. з екрана. – Мова рос.
7. Складчикова Н. В. Семантическое содержание метафоры и виды его компенсации при переводе / Н. В. Складчикова // Номинация и контекст: сб. научных трудов. – Кемерово, 1985. – С. 21-29.
8. Титова Е. А. Прагматический аспект передачи звукообразовательных средств при переводе поэтических текстов (на материале английского и русского языков) : дис. ... канд. филол. наук. : 10.02.20 / Титова Елена Александровна. – Челябинск, 2006. – 202 с.
9. Федоров А. В. Язык и стиль художественного произведения [Текст] / А. В. Федоров. – М. – Л. : Гослитиздат (Ленинградское отделение), 1963. – 132 с.